

in fact converted into «the labour resource». The value of a personality as the unrepeated individuality, the self-purpose of social development was pushed into the background for a long time.

Looking through the humanistic function, it's necessary to say that this term is filled with the new content today. Humanism in its classical, anthropocentric understanding in modern conditions is limited and not enough. It doesn't correspond the requirements of the stable development conception, mankind survival in the context of global modernity problems. Today in the philosophic discourse a person is considered as an open system from the positions of the coevolution's leading idea. In this sense the neohumanizm conception comes forward.

If we address the different links of the educational system, with the biggest fullness the neohumanistic function is called to be realized in the system of higher education. Namely here the bases of ideological, intellectual and moral potential in a person's development are found.

A person is not only a self-purpose, but also the condition of public development, being the leading productive force. And the higher level a society reaches, the more requirements it puts forward to the quality of education. Through the system of education the preparation of qualified specialists is held. The universal knowledge and skills form the ability to be included into the new professional world. It's very important that the system of education would prepare people, able for the continuous improvement.

References

1. Viner N. A managing person. – St.Pet, 2001.
2. Dyu D. School and society. The transl. from English. – M., 1975.
3. Toisbi A. J. The comprehension of history. – M., 1991.
4. Subetto A. I. The eve of third Millenium as the final of classical, elemental history // The theses of the International scientific congress. T.1. – St.Pet, 1996.
5. Ursul A. D. Science and education in the strategy of stable development // the ecological education: the conceptions and technologies. – Volgograd, 1996.
6. Privezentsev V. The structure of the educational system: self-improvement is necessary. – M., 2004.

Кадієвська І. А., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології, психології та права, Одеська державна академія будівництва та архітектури (Україна, Одеса), marlinna@yandex.ru

Нарядько Г. Я., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського» (Україна, Одеса), marlinna@yandex.ru

Перспективи освіти в сучасному суспільстві

Ця стаття суттєво актуальна, особливо в сучасних умовах, коли відбувається реформування системи освіти та трансформація всіх її компонентів. Найважливішою особливістю цивілізованої держави, індексом його рівня розвитку є стан освітньої сфери. У статті особлива увага приділяється аналізу сучасних змін у системі освіти, оскільки успішне майбутнє нашої країни в основному пов'язане з подальшим вдосконаленням структури та функцій вітчизняної системи освіти.

Ключові слова: трансформація освіти, моральне виховання, духовність, моральність, гуманізація освіти.

* * *

УДК 101.1.001.76

Кичкирук Т. В.,
ст. викладач кафедри філософії,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(Україна, Київ), TatiyanaK@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ЗМІН В ОСВІТІ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Розглядається роль і завдання освіти економічного напрямку на зламі тисячоліть як важливого фактору формування нової якості українського суспільства. Метою дослідження автор вбачає у потребі здійснення теоретико-філософського обґрунтування сучасних змін в освіті економічного напрямку.

Аналізується проблема розвитку системи освіти економічного напрямку з позицій системного, структурно-функціонального методологічного підходу, згідно з яким суспільство є соціальною системою, що має свої підсистеми.

Системний аналіз проблеми освіти економічного напрямку дозволяє розглядати структуру освіти як підсистему системи освіти і таким чином осмислити сутність сучасних змін.

Ключові слова: філософія освіти, ліберальна освіта, економічна освіта, парадигма.

Дискурс змін в освіті загалом, і в освіті економічного напрямку, зокрема, є одним із найактуальніших питань як сучасної філософії освіти, так і соціальної філософії. При цьому, за думкою більшості науковців, проблема розбудови нової моделі має два полюси: з одного боку, досі наявні ознаки кризових явищ, що дісталися українській освіті від радянської моделі освіти; з іншого боку, потребує уваги проблема пошуку нової освітньої моделі, яка здатна була б подолати ознаки кризових явищ класичної освітньої моделі. Вирішення задач наукового пошуку засад розвитку освіти із необхідністю виходить на потребу вирішення питання щодо кореляції нових освітніх засад та університетської традиції, формулювання змістовної та теоретично обґрунтованої моделі подолання зайвого консерватизму, властивого освітній сфері за своєю природою.

Назрілою вважається потреба у формуванні філософських принципів здійснення перетворень в університетській освіті, спираючись на знання, отримані в результаті аналізу низки малодосліджених філософськими інструментами освітніх феноменів, зокрема, таких як академічна мобільність. Специфікою освіти є те, що за своєю природою вона повинна мати випереджаючий характер, формуючи особистісні та професійні риси студента, спираючись на певний проект, що містить низку уявлень футурологічного характеру, які слугували б орієнтиром в розбудові стратегії освітніх перетворень. Пошук таких орієнтирів може бути здійснений із використанням методології соціальної філософії та філософії освіти.

Реформування української системи освіти економічного напрямку адекватно процесу трансформації українського суспільства передбачає диверсифікацію типів ВНЗ і навчальних програм, поступовий перехід від галузевої до університетської системи вищої освіти економічного напрямку, децентралізацію і демократизацію системи управління вищою освітою, поступову інтеграцію ВНЗ у регіональні структури.

Наявна в Україні система економічної освіти була сформована за доби панування індустріальної парадигми суспільного устрою: випускники вищих навчальних закладів були в процесі навчання зорієнтовані на вирішення вузьких спеціалізованих задач конкретних

сфер виробництва. Проте постіндустріальне суспільство із високим темпом змін технологій, виробничих відносин та, взагалі, суспільного життя, ставить під знак питання затребуваність у фахівцях такого типу. До того ж, взагалі, виникає ситуація неможливості передбачення стану технологій предметної галузі, для якої готують фахівця. За цих умов виникає закономірна необхідність у підготовці фахівців нового типу – тих, що вміють адаптуватись до швидких змін, які озброєні фундаментальними та універсальними знаннями.

І. Оденбах висуває тезу: «Необхідно змінити зміст освіти не тільки в напрямку її більш глибокої фундаменталізації, але й міждисциплінарності, випередження, відкритості, пластичності, гнучкості та компетентнісного представлення; змінити також технології в напрямку їх індивідуалізації та підтримки самостійної діяльності, проектування індивідуальних траєкторій руху фахівців» [4, с. 70]. При цьому існує поширена думка, що перехід до нової освітньої парадигми можливий тільки через імплементацію ідей ліберальної освіти: «Ліберальна освіта, принципи якої необхідно реалізувати в умовах системи університетської освіти, здатна створити умови для подолання відчуження особистості... Реалізація принципів та ідей ліберальної освіти дозволяє особистості здійснити вільний вибір умов та засобів самореалізації, в чому й полягає смисл подолання відчуження в сфері освіти» [2, с. 41].

Перехід до ринкових відносин, становлення нового, громадянського суспільства в Україні вимагає формування нових знань і певних змін в інститутах освіти економічного напрямку.

Освітня галузь України в умовах безперервної модернізації освіти намагається ввести до ціннісного горизонту ліберально-економічні цінності, які здатні забезпечити динаміку, ефективність, конкурентність і відсутність застою та догматизму через поширення ідей свободи, прав людини, індивідуалізму, толерантності (терпимості) тощо [5, с. 775].

Виходячи з реальних соціально-економічних умов, в Україні спочатку була обрана стратегія збереження та стабілізації системи освіти економічного напрямку. Програма розвитку освіти економічного напрямку в Україні передбачала суттєві перетворення всіх рівнів освітньої системи – від дошкільної до післявузівської. Було введено положення про багаторівневу структуру вищої освіти економічного напрямку, багато державних і нові недержавні вузи почали підготовку фахівців за двоступеневою системою, з присвоєнням кваліфікації бакалавра та магістра.

Як зазначає Т. В. Кичкирук, «В оцінці багаторівневої системи української освіти економічного напрямку спостерігаються різні думки: науковців, викладачів, студентів, батьків, керівників системи освіти. Керівники, як правило, сповнені більшого оптимізму в порівнянні з викладачами. Не будемо коментувати ставлення студентів до нової системи, вважаючи, що у вказаний період вони були менш компетентні в порівнянні з викладачами у своїх оцінках нововведень і у своїх очікуваннях від реформ. Як нам видається, причиною такого оптимізму керівників і песимізму викладачів, є те, що керівники реформування системи вищої освіти економічного напрямку явно пов'язують

з комерціалізацією освітніх послуг, тоді як викладачі бачать в цих нововведеннях інше – підвищення навчальних навантажень у них (вводяться нові програми, нові навчальні курси, знижується якісний рівень абітурієнтів через прийом на платних умовах без конкурсу) при збереженні існуючої системи оплати їх праці. Такий фактор слід пов'язувати не з консервативністю мислення викладачів, а з недосконалістю системи оплати їх праці, що, безсумнівно, буде гальмувати хід реформи у вишах. Однак цей фактор ні керівництвом ВНЗ, ні урядовими структурами в розрахунок поки не береться» [1, с. 74].

Причиною кризи освіти економічного напрямку, незадовільного ходу реформ в системі української освіти економічного напрямку студенти, викладачі, вчителі бачать в основному в недостатньому фінансовому та матеріальному забезпеченні, ослабленні порядку в країні, поганому науковому та методичному забезпеченні навчального процесу, пасивності, незацікавленості студентів у засвоєнні знань, самоусунення сім'ї від навчання, падінні престижу освіти економічного напрямку в суспільстві в цілому, адміністративно-бюрократичній системі управління, низькому престижі учительської професії, слабкій соціальній захищеності педагогічних кадрів [6].

Єдиної системи вищої освіти економічного напрямку загальноприйнятої у всіх країнах, не існує, але проте, є ряд загальноприйнятних положень які можуть враховуватися при створенні багаторівневої підготовки фахівців в Україні.

Багаторівнева освіта економічного напрямку в Україні в даний час являє складну і неоднорідну структуру. Ця структура в кожному окремому ВНЗ має свою специфіку. Багато університетів формально перейшли до англо-американської двоступеневої моделі навчання. Перехід до ринкових відносин, вільний виїзд за кордон і робота фахівців в США і західноєвропейській країнах, відкритість країни дозволили наблизитися до світового наукового і освітнього досвіду і міжнародних стандартів освіти економічного напрямку. У зв'язку з цим виникають проблеми взаємного визнання навчальних курсів і ступенів освіти економічного напрямку в Україні і за кордоном, конвертованості дипломів бакалаврів і спеціалістів державних і недержавних вузів.

Прийняття західних моделей навчання не може бути пов'язано з формальним відтворенням їхніх назв. Небажано копіювати програми, використовувати за кордоном, хоча зберігати стару систему навчання в незмінному вигляді теж неможливо – перехід на міжнародні стандарти освіти економічного напрямку неминучий.

Л. Чистяков, М. Ескіндаров представили системний аналіз наявних моделей вищої освіти економічного напрямку. Для визначення того, яка з моделей вищої освіти економічного напрямку найбільш оптимальна, необхідний певний термін. На даний час відбувається становлення і розробка експериментальних прийомів реалізації багаторівневої системи.

Головна особливість багаторівневої системи в українських університетах полягає в незавершеності експериментальних пошуків оптимальних організаційно-управлінських рішень для застосування різномірних програм навчання, що дають найбільший ефект.

Система освіти економічного напрямку в Україні, що не мала у минулому досвіду багаторівневої системи вищої освіти економічного напрямку, тільки формує нові структури.

На цьому етапі трансформації суспільства у системи освіти економічного напрямку є труднощі: немає якісних програм для різних рівнів навчання, не введено поглиблені і спеціалізовані навчальні дисципліни, необхідні для вищих рівнів освіти економічного напрямку. Особливу складність представляє проблема забезпечення кваліфікованими викладацькими кадрами, необхідними для створення навчальних посібників, наукових розробок та методичних рекомендацій відповідно до потреб вітчизняної та світової науки і практики освіти економічного напрямку. Основна причина подібного стану в тому, що при створенні багаторівневої системи освіти економічного напрямку переважає тяжіння до моделей, прийнятих у більшості країн світу (по типу бакалаврату та магістратури), неадекватним українській специфіці.

Розширення освіти економічного напрямку на елітарну і масову – це реальність, з якою необхідно рахуватися. Навчальні заклади «ринкового профілю» практично стали комерційними, повільно, але впроваджується практика приватної освіти економічного напрямку й у традиційно «неринкові» навчальні заклади такі як політехнічні, транспортні тощо.

Практика показує, що зростання чисельності студентів випереджає як динаміку чисельності викладачів, так і збільшення числа ВНЗ. У результаті збереження такої тенденції університети укрупнюються, на кожного педагога припадає все більше вихованців. Така ситуація призводить до зниження якості навчання, адже багато з студентів не володіють здатністю вчитися. Проте відомо, що невід'ємною компетенцією людини у глобалізованому суспільстві є так звана навченість навчатися (Learning to learn), яка є здатністю до організації і постійного продовження власного індивідуального і / або групового навчання, що спирається на вміння оцінювати свої навчальні потреби, їхній процес та прогрес; визначення своїх можливостей, подолання перешкод для успішного навчання, відповідну мотивацію та впевненість [3, с. 42].

В основу безперервної освіти економічного напрямку закладено навчання фахівців протягом усієї професійної діяльності. Необхідність постійного вдосконалення знань в даний час реалізується на основі створення різних шкіл і курсів підвищення кваліфікації при університетах, де визначальною є роль саме особистості. Фактори, що впливають на продовження освіти економічного напрямку: рівень індивідуальних здібностей, матеріальні можливості, думка батьків.

Таким чином, вітчизняна система освіти економічного напрямку в умовах трансформації українського суспільства зазнала суттєвих, якісних змін:

1. Розвиток демократичних інститутів, утвердження плюралізму в духовній сфері сприяли деідеологізації системи освіти економічного напрямку на всіх її рівнях. Розвиток дистанційної освіти дає широкі можливості навчання і соціалізації для тих людей, які не можуть здобути освіту у звичайних її формах, передусім для тих, хто має якісь фізичні вади.

2. Розвиток різних форм власності, розгортання приватизації підприємств, утвердження ринкових механізмів покликали до життя комерціалізацію системи освіти економічного напрямку від нижчих щаблів до вищих: виникли комерційні вищі, відкрилися бізнес-класи в загальноосвітніх школах. У ВНЗ відкрилися нові ринкові спеціальності.

3. З початком реформування суспільства різко впав престиж освіти економічного напрямку, особливо вищої, між тим, поступово ставлення суспільства до освіти економічного напрямку як до соціальної цінності стало змінюватися, і в даний час отримання вищої освіти економічного напрямку вважається досить привабливим для всіх верств суспільства.

4. Селективну функцію, роль «соціального ліфту», каналу висхідної мобільності освіта економічного напрямку починає виконувати тільки зараз і то в не повному обсязі. Сучасне українське суспільство висуває соціальний запит на працівників, які здатні адекватно та оперативно реагувати на динаміку соціальних змін.

5. Аномічний стан українського суспільства в період трансформації безпосередньо відбився і на освіті економічного напрямку як соціальному інституті: розмивання колишніх, радянських цінностей та утвердження нових ринкових цінностей, сповнених глибоких протиріч, що не могло не викликати кризу системи навчання і виховання. Українська система освіти економічного напрямку ще не пододала цю кризу, певною мірою їй властива аксіологічна дезорієнтація.

Загалом, освіта економічного напрямку є найважливішим соціальним інститутом. Отже, всі перетворення, яким піддається суспільство як цілісна соціальна система, не залишають без зміни і всі підсистеми суспільства, в тому числі й освіту.

Список використаних джерел

1. Кичкирук Т. В. Філософія «нелінійного мислення» в освіті економічного напрямку. Дис. ... канд. філос. наук. Спец.: 09.00.10 – філософія освіти / Тетяна Кичкирук. – К., 2015. – 225 с.
2. Мурашова Л. Г. Трансформация гуманистической «идеи университета» в культуре информационного общества: дис ... канд. филос. наук: 24.00.01 / Л. Г. Мурашова. – Томск, 2006. – 146 с.
3. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.–уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болубаш, А. А. Гармаш й ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.
4. Оденбах И. А. Академическая мобильность как фактор социализации личности студента университета: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Оденбах Ирина Александровна; [Место защиты: Оренбург. гос. ун–т]. – 237 с.
5. Основи демократії: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. – Львів: Астролябія, 2009. – 832 с.
6. Смілянець О. Г. Інноваційні педагогічні технології в післядипломній освіті фахівців з економічної кібернетики / О. Г. Смілянець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2010. – Вип.25. – С.265–272.

References

1. Kychkyruk T. V. Filosofija «nelinijnogo myslennja» v osviti ekonomichnogo naprjama. Dys. ... kand. filoz. nauk. Spec.: 09.00.10 – filosofija osvity / Tetjana Kychkyruk. – K., 2015. – 225 s.
2. Murashova L. G. Transformacija humanisticheskoi «idei universiteta» v kul'ture informacionnogo obshhestva: dis ... kand. filoz. nauk: 24.00.01 / L. G. Murashova. – Tomsk, 2006. – 146 s.

3. Nacional'nyj osvritnij glosarij: vyshha osvita / avt.–uklad.: I. I. Babyn, Ja. Ja. Boljubash, A. A. Garmash j in.; za red. D. V. Tabachnyka i V. G. Kremenja. – K.: TOV «Vydavnychyj dim «Plejady», 2011. – 100 s.

4. Odenbah I. A. Akademicheskaja mobil'nost' kak faktor socializacii lichnosti studenta universiteta: diss... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Odenbah Irina Aleksandrovna; [Mesto zashhity: Orenburg. gos. un–t]. – 237 s.

5. Osnovy demokratii': Pidruchnyk dlja studentiv vyshhyh navchal'nyh zakladiv / Za zag. red. A. F. Kolodij. Tretje vydannja, onovlene i dopovnene. – L'viv: Astroljacija, 2009. – 832 s.

6. Smiljanec' O. G. Innovacijni pedagogichni tehnologii' v pisljadyplojni osviti fahivciv z ekonomichnoi' kibernetiky / O. G. Smiljanec' // Suchasni informacijni tehnologii' ta innovacijni metodyky navchannja u pidgotovci fahivciv: metodologija, teorija, dosvid, problemy. Zbirnyk naukovykh prac'. – Vinnycja: VDPU im. M. Kocjubyns'kogo, 2010. – Vyp.25. – S.265–272.

Kichkiruk T. V., the senior lecturer of Philosophy Chair of NULES of Ukraine (Ukraine, Kyiv), TatiyanaK@i.ua

Features of modern changes in the education of economic trends

The article examines the role and tasks of the formation of economic trends at the turn of the millennium as an important factor in the formation of a new quality of Ukrainian society. The author thinks the intention of the study is to implement the theoretical and philosophical substantiation of modern changes in the education of the economic direction

The problem of development of the educational system of the economic direction from the standpoint of the systemic, structural and functional methodological approach according to which society is a social system having its own subsystems is analyzed.

System analysis of the problem of education in the economic direction allows us to consider the structure of education as a subsystem of the education system and thus comprehend the essence of modern change. Особливості сучасних змін у освіті в економічному напрямку.

Keywords: philosophy of education, liberal education, economic education, paradigm.

* * *

УДК 37.013.73:378.09

Нежива О. М.,
кандидат філософських наук, старший викладач
кафедри сучасних європейських мов, Київський
національний торговельно–економічний університет
(Україна, Київ), nezhyva@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Автор розглядає особливості формування і розвитку системи освіти у Великій Британії. Також автор показує основні чинники, що мали вагомий вплив на розвиток демократичної освіти та шляхи її вдосконалення. При цьому аналізуються особливості сучасної стратегії розвитку британської системи освіти з урахуванням сьогоденної демократизації суспільства. Для поступової експансії означає, що вища освіта Великої Британії в даний час забезпечується різними університетами. Багато з них зараз відомий у всьому світі, має чудову репутацію, яка заснована на дослідницькій перевазі та якісному викладі протягом багатьох років.

Ключові слова: Велика Британія, освіта, система освіти, реформа, університет.

Коли Україна стала незалежною, то взяла курс на розвиток інтеграційних процесів у галузі освіти. Так, перед системою вищої освіти України постають нові завдання, шляхи розв'язання яких можливі за умови достатнього знання систем вищої освіти різних зарубіжних країн. Ідея створення європейського освітньо–наукового простору примусила всі країни–учасниці визначити ряд завдань у всьому комплексі політичних, економічних, соціальних, культурних питань, у тому числі й у галузі вищої освіти. Таким чином, для України є дуже важливий досвід Європейських країн щодо розвитку та вдосконалення

вищої освіти. Зокрема, досвід Великої Британії, оскільки дана країна пройшла довгий і складний період реформ та впровадження різноманітних інновацій у галузі освіти, щоб вийти на міжнародну арену та ставши однією із лідерів по наданню якісної вищої освіти серед інших держав Європи.

Про актуальність проблеми свідчать також велика кількість публікацій та досліджень з теми як вітчизняних, так і зарубіжних учених серед яких Б. Л. Вульфсон, М. П. Лещенк, Л. П. Пуховський, А. А. Сбруев та багато інших, які розглядали різні аспекти щодо освіти у Великій Британії. Проте, зробивши аналіз даних праць ми можемо стверджувати, що ґрунтовне вивчення історико–суспільних факторів становлення і розвитку вищої системи освіти у Великій Британії у глобалізаційних процесів сьогодення не проводилося.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу та розгляду особливостей історико–суспільних факторів становлення і розвитку вищої системи освіти у Великій Британії.

Велика Британія має свою тривалу історію розвитку вищої освіти, що на кожному історичному етапі все більше і більше поліпшувалася. Так, свій історичний початок, як зазначає італійський дослідник Альдо Джеуна у своїй монографії «Європейські університети: інтерпретація історії починається з кінця XVIII ст. та початок XIX ст.», коли англійські університети стали навчальними центрами для духовенства, а для багатих студентів – місцем зборів молоді. Цими англійськими університетами на той час були Кембридж (1209) та Оксфорд (1167). Хоча як відзначає Альдо Джеуна цього формально ніколи не визнавали, а ж до кінця XX ст., коли було відзначено як *studium generale ex consuetudine* [1].

Проте, Янг Юн Кім у своїй роботі «Історія вищої освіти Франції та Великої Британії» відмічає, що найперша освіта в Англії була ініційована у монастирях у VI столітті, де студентів навчали духовенства. Прикладом таких монастирів є монастир Святого Біді (Venerable Bede) у Нортумбрії в 680–х роках. Однак, вони були засновані для надання початкової освіти та ставили за мету навчити дітей читати і дати їм релігійні приписи.

Але через два століття, коли Альфред Великий, який був королем англосаксонського королівства Вессекс, почав розвивати світську освіту в Англії, що призвело до створення Оксфордського університету в XII столітті, а також Кембриджського університету, який був започаткований у XIII столітті, коли деякі студенти покинув Оксфорд після суперечки з городянами.

Отже, на початку 1096 році Оксфорд став місцем для навчання студентів. Особливо швидко він почав розвиватися після 1167 року, коли Генріх II заборонив англійським студентам відвідувати університет у місті Парижі. З цього приводу у книзі «Освіта в Англії: коротка історія» Дерек Гіллард зазначає, що у той час Оксфордський університет отримав новий імпульс. Так, у 1188 році історик Джеральд Уельський відвідав Оксфорд під час свого візиту він спілкувався з викладачами Оксфорду, а через два роки Емо Фрісланд став першим закордонним студентом університету. Також до 1201 року університет очолювали магістри